



"אנחנו זקוקים לטקסים..."

(מתוך: "הנסיך הקטן" מאת אנטואן דה סנט-אכזופרי)

מטרות



- לעמוד על משמעויות הטקס.
- לבחון את מרכיבי הטקס ומשמעותם.
- להכיר בצורך האנושי בטקס.

אוכלוסיית היעד



גילאי 13 - 18

משך הפעילות



45 דקות

עזרים



- כרטיס משימה קבוצתית (נספח מס' 1),
- כרטיס מידע - מאגר טקסים (נספח מס' 2)

שלב א' / קבוצתי



המשתתפים מתחלקים לקבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיס משימה (נספח מס' 1) ושני קטעי קריאה (מתוך נספח מס' 2).

שלב ב' / במליאה



דיווח - המנחה רושם את הגדרות הטקס השונות על הלוח.

המנחה מציג את ההגדרה הבאה:

טקס הוא אירוע סמלי ערוך בסדר ובתוכנית קבועה מראש. (אברהם אבן שושן, **המילון החדש**) הפעולה שאנו עושים בטקס היא בעלת משמעות סמלית בלבד. לדוגמה: הכוס שהחתן מנפץ מתחת לחופה נועדה לסמל את חורבן ירושלים בלבד. לעומת זאת, לשבירת כוס שמישהו שובר, לא בכוונה, במטבח אין מייחסים כל משמעות ופירוש.

שאלות לדיון:

1. במה דומה ההגדרה שכתבתם להגדרה של המילון? ובמה הוא שונה?
2. לשם מה אנו זקוקים לטקס?

המנחה יסיים בקריאת קטע מן "הנסיך הקטן" שעניינו טקסים:

למחרת חזר הנסיך הקטן.

"מוטב אילו באת בשעה שבאת אתמול", אמר השועל. "אם תבוא בארבע אחרי הצהריים, למשל, אתחיל לשמוח כבר בשלוש. ככל שתקרב השעה, כן תגדל שמחתי. בארבע כבר אתרגש ואדאג. אגלה את מחיר האושר! אבל אם תבוא כל פעם בשעה אחרת, אף פעם לא אדע באיזו שעה להכין את לבי... אנחנו זקוקים לטקסים".

"מה זה טקס?" שאל הנסיך הקטן.

"גם זה משהו שהוזנח יותר מדי", אמר השועל. "זה הדבר שמבדיל יום אחד מכל שאר הימים, ושעה אחת מכל שאר השעות. לציידים שרודפים אחרי, למשל, יש איזה טקס. ביום חמישי הם רוקדים עם בנות הכפר. ואמנם יום חמישי הוא יום נפלא! אני מטייל לי עד הכרם. אילו רקדו הציידים כל פעם ביום אחר, היו כל הימים דומים זה לזה ולא היו לי חופשות כלל".

שאלה לדיון:

1. האם הקטע הזה דומה לנושאים שעלו בדיון? נמקן.



נספח מס' 1

כרטיס משימה קבוצתית



לפניכם שני טקסים הנהוגים בתרבויות שונות בעולם.
הגדירו בכתב על פי התיאורים מהו טקס ומה מטרתו.
חישבו על טקס המוכר לכם ובחנו אותו על פי הגדרת הטקס שכתבתם.

נספח מס' 2 / כרטיס מידע - מאגר טקסים

לחיצת יד

מחווה גופנית שבה שני אנשים או חזים אחד בכף ידו של השני. בדרך כלל הלחיצה נעשית ביד ימין, תוך נענוע קצר של הידיים האחוזות. מקובל לעשות זאת בפגישות, בפרידות, באיחולי הצלחה, בהבעת הסכמה ובמעמד של חתימת חוזים. מטרת לחיצת היד היא להראות על רצון טוב ועל רגשות קרבה, ומקורה אולי בתנועה שמראה שהיד איננה מחזיקה בנשק ושהאדם מושיט את ידו לשלום. כאשר פוגשים מישהו, לוחצים את כף יד ימינו. לחיצת יד ימין במקורה באה כדי להבהיר שהאדם העומד מולך אינו נושא חרב בידו.

טקס תה יפני

טקס תה יפני הוא טקס שבו מכינים תה על פי כללים מוגדרים ונוקשים, מגישים אותו לאורחים ושותים אותו. נזירים בודהיסטים הביאו את התה מסין ליפן במאה השישית לספירה. היפנים העלו את הכנת התה והגשתו לדרגת אמנות גבוהה, במיוחד מבחינה אסתטית, ולכלל טקס מרשים. הדבר בא לידי ביטוי בדרך חימום המים להכנת התה, באופן שבו מוסיפים את התה, בצורה המדויקת מאוד של הממתק המתלווה לשתיית התה. כל פרט בטקס תה יפני זוכה לחשיבות רבה, הוא אורך זמן ממושך ודורש תשומת לב קפדנית. התה - על אף טעמו המר - נועד להשרות על המארח והאורחים הרגשה של נינוחות והרמוניה. הטקס נערך בחדר התה, הנתפס כאי של רגיעה ונינוחות, ומאפשר לאורחיו להירגע ולהתנתק מחיי היומיום.



"סאקורה מאצורי"

פסטיבל יפני שנערך עם פריחת הדובדבן: מאז ימי קדם מרגישים היפנים חיבה מיוחדת לפריחת עץ הדובדבן, המסמלת את בוא האביב, ובעקבותיו גם התחלות חדשות, כגון שנת הלימודים ושנת הכספים. פרחי הדובדבן מסמנים ביפן עתיד ורוד וטוב.

בזמן הפריחה פוקדים המוני אדם את אתרי הפריחה וצופים בריקוד הדובדבנים המסורתי בביצוע הגיישות. אלפי מנורות ונרות מוחזקים על ידי הקהל, והלמות התופים הופכת את האווירה לקסומה ולמסתורית. אנשים רבים לבושים במגוון תחפושות, רובן של לוחמים או בעלי חיים, והבדים והצבעים מרשימים ביותר. הם פורסים יריעות פלסטיק כחלחלות ועורכים פיקניק של אכילה ושתיית יין סאקה מקומי - יין האורז המפורסם. עם רדת ערב עומדים סביב השמיכה הכחלחלה ומוחאים כף ביחד תוך צהלה משותפת החותמת את הבילוי היומי.

סוּוט לודג'

סוּוט לודג' הוא מבנה אינדיאני מסורתי. צורתו היא צורת איגלו עגול, העשוי מענפי איקליפטוס גמישים שעליהם מונחות שמיכות. המבנה הינו כיפתי ואטום לאור. במרכזו יש גומה. אל הגומה מכניסים אבני בזלת שמלהיטים אותן מראש במדורה שנמצאת בסמוך. על האבנים הלוהטות יוצקים מים באופן שנוצר אפקט של סאונה. הטקס הוא עצם השהייה בתוך המבנה, מלווה בשיחה, תיפוף, לפעמים שקט, הקשבה, בכי או כל דיאלוג.

במסורת האינדיאנית, הקרבה לטבע הייתה בלתי אמצעית. לסוּוט לודג', שהיה עשוי רק מחומרים טבעיים היה תפקיד חשוב. לאחר מסע ציד או מלחמה בין שבטית, היו הציידים או הלוחמים נכנסים לסוּוט לודג' לפני כניסתם לתחומי המחנה, בו היו מאפשרים לעצמם לבכות ולהשיל עומסים מיותרים ולהיטהר לקראת המפגש עם בני ביתם - הורים, ילדים, בני זוג.

שבט המסאי - מבחני אומץ

כדי שיוכרוזו בוגרים, צריכים נערים משבט המסאי שבקניה לעבור מבחני אומץ שונים. בעבר נהגו הנערים לצוד אריה כהוכחה לבגרותם, אך מיום שאריות הוכרוזו חיות מוגנות האסורות בצייד, פסק המנהג. באחד המבחנים שעדיין קיימים כיום, צריך הנער להחזיק בקרניו של פר ולהפיל אותו ארצה.



כדי לסמל את כניסתו של הנער לעולם המבוגרים, שורפים את כל צעצועיו ומגלחים את ראשו. בני השבט עורכים לכבודו חגיגה, שנמשכת מספר ימים. שיאה של החגיגה הוא עריכת טקס מילה. אסור לנער להפגין רגשות כאב או פחד, ואם הצליח בכך, מוענק לו התואר "לוחם צעיר". הוא רשאי לצוד ציפורים צבעוניות ולעצב מנוצותיהן כתר מפואר לראשו. נערים שנכשלו בטקס המילה (כלומר חשפו את כאבם או את פחדם), רשאים לצוד רק ציפורים שאינן צבעוניות.

(עובד על פי: ד"ר סמדר רייספלד, טקסי התבגרות בתרבויות שונות, הספריה הווירטואלית, מט"ח)

בר מצווה – ביהדות

טקס בר המצווה נערך לנער יהודי במלאות לו שלוש עשרה שנים. הטקס מסמל את הצטרפותו של הנער לקהילת הבוגרים. במהלך הטקס מברך אבי הנער את הברכה "ברוך שפטרני מעונשו של זה". משמעות הברכה היא שמעתה האב פטור מאחריות למעשי הבן, והבן עצמו אחראי למעשיו. הטקס נערך בימי ב' או ה' בהם נהוג לקרוא בתורה. הנער עולה לתורה בפעם הראשונה, וקורא לפני קהל המתפללים את הקטע האחרון של פרשת השבוע - ה"מפטיר" - מתוך ספר תורה שהוצא מארון הקודש. לאחר מכן קורא בר המצווה קטע מספרי הנביאים הקשור לפרשה. זוהי ה"הפטרה".

נערים רבים שאינם דתיים עוברים את הטקס, ובכך הם מצהירים על עצמם שהם חלק מהמורשת היהודית.

בשנים האחרונות מקובל בקהילות מסוימות שבנות עולות לתורה ומקיימות את אותו טקס עצמו.

(עובד על פי: ד"ר סמדר רייספלד, טקסי התבגרות בתרבויות שונות, הספריה הווירטואלית, מט"ח)

טקס החינה

טקס החינה הוא טקס מסורתי שנהוג לערוך לנשים ולגברים לפני יום חתונתם. החתן והכלה נוהגים ללבוש בטקס בגדים מפוארים, משובצים בזהב, שעברו בירוסה במשפחותיהם. לכל עדה טקס חינה הייחודי רק לה, אך המשותף לכולם הוא עלי כופר המכונים חינה, שאחרי שטוחנים אותם אפשר לצבוע בהם את הידיים והרגליים של החתן והכלה. עלי הכופר, מסמלים שמירה מעין הרע, סגולה לפיריון, אושר ושלמות בחיי הנישואין, בריאות וחיים ארוכים. במהלך הטקס נמרחת החינה על כפות ידי המשתתפים ולעתים גם על כפות רגליהם.

בעבר נערכו הטקסים לחתן ולכלה בנפרד. כיום טקס החינה נערך לעתים קרובות לחתן



ולכלה יחד. טקס החינה משתנה מעדה לעדה בהתאם למיקומה הגיאוגרפי. למשל, על פי המנהג המרוקאי, נהוג לחגוג את טקס החינה יום לפני החתונה, בנות המשפחה והחברות מלוות את הכלה למקווה בריקוד ובשירים מסורתיים (פיוטים) בעברית ובערבית. במקווה מגישים עוגיות ושתייה לנשים. הורי הכלה עונדים לחתן תכשיט שקנו מראש במיוחד עבורו (שעון, צמיד או שרשרת), והורי החתן עונדים לכלה תכשיט זהב שקנו מראש עבורה.

טקס קבלת השנה החדשה במאקונדוצ' שבדרום זנזיבר

עורכים חגיגה לכבוד מה שהיה והסתיים בשנה החולפת, וקבלת פני השנה החדשה. אנשי המקום מכים זה את זה בענפי בננה כדי למחות את הרוע מתוכם, בונים בקתת קש ושורפים אותה עד היסוד, כדי למגר את דאגות העבר בעשן.

טקס חתונה ערבי

בשלב הראשון - מגיעים ה"גאהה" - זקני משפחת החתן - לביתה של הכלה. בבית הכלה מחכים להם הגברים המבוגרים במשפחה. משפחת החתן מבקשת את יד הכלה ממשפחתה - לבנם.

משפחת הכלה משיבה בדרך כלל: "תנו לנו שלושה ימים כדי לדון בדבר". לאחר שלושה ימים שולחת משפחת הכלה תשובה למשפחת החתן: אנחנו מסכימים לשידוך.

בשלב השני - מגיעים הגברים והנשים ממשפחת החתן, בקבוצה גדולה ומכובדת, לבית הכלה. הם מביאים עמם כיבוד עשיר של ממתקים. בני משפחת הכלה מקבלים אותם בברכה. הנשים יושבות בנפרד והגברים יושבים בנפרד, והם חוגגים את החוט'בה - האירוסין: שרים, רוקדים וסועדים את לבם.

בשלב השלישי - עורכים כתובה (הכתובה נערכת לפני החתונה), בחגיגת הכתובה נפגשים החתן והכלה אך חלילה אל להם לגעת זה בזה.

בשלב הרביעי - נערכת חתונה - ליל אלדוח'לה (ליל הכניסה) ומאז הם בעל ואשה לכל דבר.



טקס ההטבלה לתינוק בנצרות

טקס ההטבלה נערך בחסות הסנדק. זהו טקס הצטרפות המאמין לכנסייה. הכומר שואל את הסנדק אם התינוק מוכן לקבל עליו את עול האמונה הנוצרית והסנדק משיב בשמו. במהלך הטקס מתיזים על גופו של התינוק מים מתוך כיור ובו מים מקודשים. את הטקס במלואו מקיים הכומר שלוש פעמים:

הוא מזליף מים שקודשו בברכת כוהן הדת (מים קדושים) על עינו של התינוק, מסמן סימן של צלב על העיניים, ומברך את העיניים לראות את הדברים הטובים והחיוביים בסביבה. הוא מזליף מים קדושים על אוזניו של התינוק, מסמן סימן של צלב על האוזניים, ומברך את האוזניים שישמעו רק דברים טובים. הוא מזליף מים קדושים על ידיו של התינוק, מסמן סימן של צלב על הידיים, ומברך את הידיים שיעשו רק דברים טובים. הוא מזליף מים קדושים על רגליו של התינוק, מסמן סימן של צלב על הרגליים, ומברך את הרגליים ללכת רק בטוב. ישנן כנסיות בהן מטבילים את כל הגוף. ההטבלה המלאה - כמוה כמוות סמלי, וההוצאה מן המים היא התחייה. לידה מחדש.

הדת הדרוזית – כניסה למקום מקודש

הדת הדרוזית ממעטת בטקסים. הצניעות והמופנמות מאפיינות אותה.

כל כניסה לאתר קדוש מחייבת לבוש צנוע וכיסוי ראש. מי שאינו לבוש בהתאם, מקבל בכניסה למתחם כיסוי ראש ובגד הולם כדי שלא יפגום בקדושת המקום בהופעה שאינה ראויה. בעת הביקור במקום קדוש יש לכבד את הקודים הטקסיים הבאים לידי ביטוי בעיקר באיסורים: במהלך השהות במקום מקודש יש לשמור על שקט מוחלט. אסור לדבר, אסור לאכול ואסור לשתות. מסתובבים סביב האובייקט המקודש (הקבר) ויש המנשקים אותו. היציאה היא תמיד בצעדים לאחור - לא מפנים עורף לקבר מקודש.

